

Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aruibfdergisi>

Finansal performansı etkileyen içsel faktörler: mevduat ve katılım bankaları üzerine bir uygulama*

Internal factors affecting financial performance: an application on deposit and participation banks

Cüneyt Bilge^a, Tuğba Nur^{b**}

^a Bilim Uzmanı, Şırnak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Şırnak, Türkiye, bilgecuneyt@hotmail.com, ORCID: 0009-0000-2202-1644

^b Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Şırnak, Türkiye, nurtugba.91@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3102-055X

MAKALE BİLGİSİ

Makale geçmişi:

Başvuru: 4 Mayıs 2023

Kabul: 9 Ağustos 2023

Anahtar kelimeler:

Finansal Performans,

Bankacılık,

Bankaya Özgü Faktörler

Makale türü:

Araştırma makalesi

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 4 May 2023

Accepted: 9 August 2023

Keywords:

Financial Performance,

Banking,

Bank-specific Factors

Article type:

Research article

ÖZET

Çalışmada 2016Q1- 2020Q4 döneminde mevduat ve katılım bankalarının finansal performansını belirleyen banka içi faktörlerin panel veri analizi ile ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmada bağımlı değişken olan finansal performans, aktif kârlılık ve özsermaye kârlılığı ile ölçülmüştür. Bağımsız değişkenler ise aktif büyüklüğü, banka yaşı, kredi kalitesi, likidite, sermaye yeterliliği ve operasyonel etkinlik olarak belirlenmiştir. Gerçekleştirilen analizler sonucunda, mevduat bankalarında banka yaşı ve kredi kalitesi değişkenleri ile aktif kârlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü, aktif büyüklüğü, likidite ve sermaye yeterliliği değişkenleri ile aktif kârlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Ek olarak, banka yaşı ile özsermaye kârlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü aktif büyüklüğü, likidite ve sermaye yeterliliği değişkenleri ile özsermaye kârlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Katılım bankalarına ilişkin gerçekleştirilen analizler sonucunda ise kredi kalitesi değişkeni ile aktif kârlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü, aktif büyüklüğü, sermaye yeterliliği ve operasyonel etkinlik değişkenleri ile aktif kârlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca aktif büyüklüğü, likidite ve operasyonel etkinlik değişkenleri ile özsermaye kârlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Genel olarak mevduat ve katılım bankalarının finansal performanslarını etkileyen faktörlerin benzer olduğu söylenebilir.

ABSTRACT

The study aims to reveal the internal factors determining the financial performance of deposit and participation banks in the 2016Q1-2020Q4 period through panel data analysis. Financial performance, which is the dependent variable in the study, is measured by return on assets and return on equity. The independent variables are asset size, bank age, credit quality, liquidity, capital adequacy and operational efficiency. As a result of the analysis, a statistically significant and negative relationship was found between return on assets and bank age and credit quality variables, while a statistically significant and positive relationship was found between return on assets and asset size, liquidity and capital adequacy variables. In addition, there is a statistically significant and negative relationship between return on equity and bank age, and a statistically significant and positive relationship between return on equity and asset size, liquidity and capital adequacy variables. As a result of the analyses conducted for participation banks, a statistically significant and negative relationship was found between the credit quality variable and return on assets, while a statistically significant and positive relationship was found between the asset size, capital adequacy and operational efficiency variables and return on assets. In addition, there is a statistically significant and positive relationship between return on equity and asset size, liquidity and operational efficiency variables. In general, it can be said that the factors affecting the financial performance of deposit and participation banks are similar.

* Çalışma, Cüneyt Bilge'nin 2023 yılındaki yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Sorumlu yazar / Corresponding author

E-posta / E-mail: nurtugba.91@gmail.com

Atıf / Citation: Bilge, C. ve Nur, T. (2023). Finansal performansı etkileyen içsel faktörler: mevduat ve katılım bankaları üzerine bir uygulama. *Ardahan Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(2), 145-154. <http://doi.org/10.58588/aru-jfeas.1292408>

1. Giriş

Sosyal ve ekonomik hayatın vazgeçilmez bir parçası olan bankacılık sektörü finansal sistem içerisinde önemli bir paya sahiptir. Ülke ekonomilerinin sağlıklı gelişimi için bankaların faaliyetlerini başarılı bir şekilde sürdürmesi gereklidir. Bankacılık sektöründeki tüm olumlu ve olumsuz gelişmeler ekonomiyi doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle ülkelerin ekonomik kalkınmaları için bankacılık sektörü önemlidir. Bankalar sermaye birikimini artırarak ve teknolojik yenilikleri teşvik ederek ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Bankalar, tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi, yeni teknolojilerin ortaya çıkması ve aracılık işlevini sağlıklı bir şekilde yerine getirerek ekonomik kalkınmayı olumlu yönde etkilemede rol oynamaktadır. Sürekli rekabet halinde olan bankalar bu rekabet ortamında ayakta kalabilmek için finansal performanslarını arttırmalıdır. Bankalara yatırım yapanlar, bankalardan kredi çeken şahıslar ve kurumlar bankaların finansal performansları ve kârlılıkları hakkında bilgi edinmek istemektedir. Bu nedenle risk, kârlılık ve finansal performans analizlerinin yapılması gerekmektedir. Bu analizler sayesinde bankalar müşterilerine finansal performansları ve kârlılıkları hakkında bilgi sunabilmektedir (Çankaya ve Öz, 2011; Ege ve Nur Topaloğlu, 2020).

Özel finans kurumlarının kurulmasıyla beraber bankacılık sektörü mevduat bankaları ve katılım bankaları olarak ayrılmıştır. İslami kuralları esas alarak kurulan katılım bankaları kâr zarar ortaklığı, mevduat bankaları ise faiz esasına göre faaliyet göstermektedir. Katılım bankalarında yapılan her bir yatırımın teknik olarak karşılığı bulunmaktadır. Katılım ve mevduat bankaları, likidite ve riski yöneten bir dizi kural ve düzenlemeyi dikkate alarak kâr elde etmek için finansal kaynakları kullanırlar. Bununla birlikte, katılım bankaları bir kâr ve zarar paylaşımı sistemi kullanarak mevduat kabul etmekte ve müşaraka, mudaraba, murabaha gibi şemaları kullanarak aynı temelde borç para vermektedir. İşleyiş bakımından farklılık göstermelerine rağmen tüm bankalar, varlığını sürdürürebilmek için rekabet halindedir. Rekabet halindeki bu bankaların finansal performanslarının ölçümü gerekli ve önemli hale gelmiştir (Güney, 2012; Toraman vd. 2015; Alharbi, 2017; Sarıdoğan, 2020; Yılmaz ve Özgür, 2021).

Finansal performans kavramı, günümüz dünyasında, başarılı olma ve bunu sürdürme arzusunda olan şirketlerin dikkatinin kaçmasının mümkün olmayacağı bir konu haline almıştır. Şirketin finansal performansı, yöneticiler tarafından analiz edilerek gelecek dönemlerdeki gelişimi saptamada anahtar bir role sahiptir (Lebas ve Euske, 2007). Finansal performans diğer yandan şirketin hedeflerine erişebilmesi açısından finansal becerisinin bir göstergesi ve şirketin yönetim yeteneklerinin bir yansıması şeklinde ifade edilebilir (Alptekin ve Şıklar, 2009). Kurumların performansı hem iç hem de dış çevresinden kaynaklanan güçlü ve zayıf yönlere, fırsatlara ve tehditlere bağlıdır. Bu nedenle, sağlam iç ortamlara sahip bankalar, sektördeki diğer bankalardan daha iyi performans gösterebileceği için firmaların verimliliğini etkileyen firmaya özgü faktörlerin araştırılması önemlidir (Swarnapali, 2014).

Bu kapsamda çalışmada farklı çalışma prensipleri olan mevduat ve katılım bankalarının finansal performansını etkileyen banka içi faktörlerin araştırılması amaçlanmıştır. Bu çalışma aşağıdaki açılardan önemlidir. İlk olarak bankaların performansı, finansal hizmetler sektörüne verimli kaynak tahsisi sağlaması açısından önemlidir. Finansal sistemin istikrarı büyük ölçüde finansal kurumların sağlamlığına bağlıdır ve bankaların performansları ülkelerin ekonomik kalkınma politikaları açısından önemlidir. İkinci olarak, bildiğimiz kadarıyla Türkiye için yapılan çoğu çalışma mevduat bankalarının performansına odaklanmıştır. Katılım bankalarına ilişkin yapılan çalışma sayısı veri yetersizliği sebebiyle sınırlı kalmıştır. İşleyiş bakımından farklılık gösterecek de rekabet halinde olan katılım ve mevduat

bankalarının finansal performanslarını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi politika yapıcılar, banka yöneticileri, yatırımcılar ve piyasa katılımcıları için önemlidir.

Çalışmanın geri kalanı aşağıdaki şekilde tasarlanmıştır. İkinci bölümde mevcut literatürde yer alan ampirik çalışmalara ve araştırma boşluğuna yer verilmiştir. Üçüncü bölümde veri seti ve metodoloji, dördüncü bölümde bulguların tartışma yer almaktadır. Bulguların özetlendiği ve politika çıkarımlarının sunulduğu sonuç bölümü ile çalışma sonlandırılmıştır.

2. Literatür Taraması

Bankacılık sektöründe finansal performansa etki eden faktörlere ilişkin gerçekleştirilen ulusal ve uluslararası çalışmalardan bazılarında aşağıda kronolojik sıraya göre yer verilmektedir.

Abreu ve Mendes (2001), Avrupa için 1989-1999 döneminde bankaların kârlılığını etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Çalışma sonucunda özkaynakların aktifler oranı ve net faiz geliri ile aktif kârlılık arasında pozitif, enflasyon ile aktif kârlılık arasında ise negatif yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Kaya (2002), Türk bankacılık sektörü için kârlılığın içsel ve dışsal belirleyicilerini araştırdığı çalışma sonucunda likidite, piyasa payı, mevduatlar, personel harcamaları ve özkaynakları içsel belirleyiciler, bütçe açığı ile enflasyonun ise dışsal belirleyiciler olduğunu ifade etmiştir.

Bashir (2003), 1993-1998 döneminde Orta Doğu'da bulunan 8 ülke örneğinde İslami bankaların performansını GSYH ve enflasyonun pozitif yönde etkilediğini buna karşın vergilerin negatif yönde etkilediğini tespit etmişlerdir.

Hassan ve Bashir (2003) çalışmalarında banka özellikleri ile genel finansal ortamının İslami bankaların performansı üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu araştırmışlardır. Çalışma sonucunda kredilerin aktif kârlılık ve özsermaye kârlılığını negatif etkilediğini ve borç oranı ile GSYH büyüme oranının aktif kârlılık ve özsermaye kârlılığını pozitif etkilediğini tespit etmişlerdir.

Athanasoglou vd. (2005), çalışmalarında 1985 ve 2001 döneminde Yunanistan için banka kârlılığını etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Çalışma sonucunda, kredi riski ve operasyonel etkinlik ile banka kârlılığı arasında negatif yönlü, işgücü verimliliği, sermaye yapısı ve enflasyon oranı ile banka kârlılığı arasında ise pozitif yönlü bir ilişki tespit etmişlerdir.

Atasoy (2007), 1990-2005 döneminde, Türk Bankacılık sektöründe aktif büyüklük, bankacılık sektöründeki konsantrasyon, faiz dışı giderler, öz kaynaklar, duran aktifler, karşılık giderler ve enflasyonun bankaların aktif kârlılığını etkileyen faktörler olduğunu tespit etmişlerdir.

Sufian ve Chong (2008), çalışmalarında Filipin bankacılık sektöründe kârlılığın belirleyicilerini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda kredi riski, enflasyon oranları ve banka büyüklüğü ile kârlılık arasında negatif yönlü bir ilişki tespit ederken, borsa kapitalizasyonu, ekonomik büyüme, para arzı ile kârlılık arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını tespit etmişlerdir.

Wong ve Chan (2009), çalışmalarında Çin Halk Cumhuriyeti'nin güney kıyılarında yer alan Macao bankacılık sektörünün kârlılık belirleyicilerini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda enflasyon oranı, aktif kalitesi, sermaye yeterliliği ile kârlılık arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Alp vd. (2010), çalışmalarında banka kârlılığının içsel belirleyicilerini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda faaliyet giderleri ve likidite ile negatif yönlü, sermaye yeterliliği ve banka yaşı ile ise pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Akhtar vd. (2011) çalışmalarında Pakistan'da faaliyet gösteren İslami bankaların performanslarına etki eden faktörleri incelemişlerdir. Aktif

kârlılık ve özsermaye kârlılığı performans ölçütü olarak analize dahil edilmiştir. Çalışma sonucunda kaldıraç oranı ve sermaye yeterlilik oranı ile performans arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Taşkın (2011), çalışmasında Türk bankacılık iş kolunda hizmet eden mevduat bankalarının 1995- 2009 döneminde panel veri analiz yöntemini uygulayarak kârlılık ile mikro ve makro değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Banka kârlılığını net faiz marjı, aktif kârlılık, öz kaynak kârlılığı ile ölçtükları çalışmada bağımsız değişkenler olarak toplam krediler/ toplam aktifler, aktif büyüklüğü, öz kaynaklar / toplam aktifler, personel giderleri/ toplam gelirler, geri dönmeyen krediler/ toplam kredileri ele almışlardır. Çalışma sonucunda makro ekonomik değişkenlerinden ziyade banka kârlılığının bankalara özgü değişkenlerden etkilendiği tespit edilmiştir.

Alper ve Anbar (2011), çalışmasında BİST Banka endeksinde yer alan 10 ticari banka için 2002-2010 döneminde bankaların kârlılığını etkileyen faktörleri panel veri analizi ile araştırmışlardır. Çalışma sonucunda banka büyüklüğü ve faiz dışı gelirlerin banka kârlılığını pozitif yönde etkilediğini tespit etmişlerdir.

Samırkaş vd. (2014), çalışmalarında Türkiye’de mevduat bankalarının kârlılığını etkileyen etmenleri araştırmışlardır. Çalışma sonucunda mevduat faiz oranları ile kârlılık arasında negatif yönlü faiz dışı gelirler ile kârlılık arasında ise pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir.

Osuagwu (2014), Nijerya’da faaliyet gösteren toplam bankaların aktiflerin sorumluluğu %60 olan seçilmiş bankalardan meydana gelen bir örneklem için makroekonomik etkiler, bankaya özgü değişkenler, sektöre bağlı faktörler ile banka kârlılığı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmanın neticesinde likidite oranı, takipteki krediler ve banka piyasa talebi ile banka kârlılığı arasında negatif yönlü bir ilişki, faiz dışı gelir ve operasyonel etkinlik ile banka kârlılığı arasında ise pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Ek olarak, döviz kuru ve özsermaye kârlılığı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Toroman vd. (2015), çalışmalarında 2006-2014 döneminde Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat ve katılım bankalarının kârlılığını etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Çalışma sonucunda banka kârlılığının operasyonel etkinlik ve sermaye yeterliliği ile pozitif yönlü, kredi kalitesi ile negatif yönlü bir ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Menicucci ve Paolucci (2016), çalışmalarında Avrupa bankacılık sektöründe bankaya özgü faktörler ve kârlılık arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Yapılan araştırmanın sonucunda aktif büyüklük, sermaye oranı ve mevduat oranı ile bankaların kârlılığı arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki, aktif kalitesi ile kârlılık arasında ise anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

İslam ve Nishiyama (2016), çalışmalarında Güney Asya’da bulunan 4 ülkede (Pakistan, Nepal, Bangladeş ile Hindistan) faaliyet gösteren 259 ticari banka için banka kârlılığının bankaya has, sektöre özgü ve makroekonomik belirleyicilerini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda fon açığı, ekonomik büyüme oranı, fonlama maliyeti, likidite oranı ve faiz oranının banka kârlılığı üzerinde negatif etkisi olduğu, diğer yandan enflasyon oranının ise banka kârlılığı üzerinde pozitif etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Majumder ve Uddin (2017), çalışmalarında 2010-2014 döneminde Bangladeş’te dört ulusal bankanın kârlılığına etki eden faktörleri araştırmışlardır. Çalışma sonucunda, faiz dışı gelir oranı, enflasyon ve sermaye yeterlilik oranı ile aktif kârlılık arasında anlamlı ve pozitif, aktif büyüklük, takipteki kredi oranı ve likidite ile aktif kârlılık arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Javed ve Basheer (2017), çalışmalarında Pakistan’da bankaların kârlılığını etkileyen makro ve mikro faktörleri araştırmışlardır. Çalışma

sonucunda faiz oranı, banka sabit aktifleri, GSYH büyüme oranı ve piyasa yoğunluğu ile aktif kârlılık arasında anlamlı ve pozitif, buna karşın banka harcamaları ve aktif kârlılık arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Topaloğlu ve Ege (2018), 2007-2014 döneminde Borsa İstanbul’da işlem gören 16 banka için yönetim kurulu yapısı ve banka performansı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışma sonucunda bağımsız üye sayısı ve yönetim kurulu üye sayısının performansı artırdığı buna karşın kadın üye sayısı ve komite sayısının performansı düşürdüğünü bulmuşlardır.

Çelik ve Kaya (2019) çalışmalarında 2009-2017 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının kârlılığının mikro düzeydeki belirleyicilerini araştırmıştır. Çalışma sonucunda sermaye yeterlilik oranı ve kredilendirme düzeyi ile kârlılık arasında sektör düzeyinde pozitif yönlü buna karşın personel giderleri ile kârlılık arasında sektör düzeyinde negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir.

Aka (2019), çalışmasında Türkiye’deki katılım bankalarının kârlılığını belirleyen faktörleri 2010-2018 döneminde araştırmıştır. Çalışma sonucunda kaldıraç oranı, aktif büyüklük, takipteki kredilerin oranı, operasyonel etkinlik, kredi mevduat oranı ve banka piyasa yoğunluğu ile banka kârlılığı arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sarıdoğan (2020), çalışmasında 2005-2018 döneminde mikro, makro faktörlerin ve küresel finansal krizin, katılım bankalarının kârlılığı ile ilişkisini araştırmıştır. Çalışma sonucunda net kâr payı geliri, toplam mevduat, GSYİH büyümesi ile banka kârlılığı arasında pozitif, sorunlu krediler, toplam krediler ve enflasyon oranı ile banka kârlılığı arasında ise negatif yönlü ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Yaman (2021), çalışmasında 2009-2018 döneminde 20 mevduat bankasının kârlılığını etkileyen içsel faktörleri araştırmıştır. Çalışma sonucunda sermaye yeterliliği, mevduatlar, finansal varlık ve kredi yatırımları, kısa vadeli borçları ödeyebilme ve giderleri gelirlere dönüştürebilme kabiliyetinin kârlılığı olumlu yönde etkilediği buna karşın alınan krediler, likit aktifler ve personel giderlerinin ise kârlılığı olumsuz etkilediğini ortaya çıkarmıştır.

Ürgüp (2022), çalışmasında 2015-2022 döneminde Türkiye’de faaliyet gösteren 6 katılım bankasının performansını etkileyen firmaya özgü değişkenleri araştırmıştır. Çalışma sonucunda banka büyüklüğü ile performans arasında ters U şeklinde ilişki olduğu ve banka sermayesi, takibe düşen krediler gibi banka düzeyindeki değişkenlerin banka performansını etkilediğini tespit etmiştir.

Dağlıgan (2023), çalışmasında Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarında kârlılık performanslarını analiz etmişlerdir. Gerçekleştirilen analizler sonucunda, toplam kredi miktarının aktif kârlılığı artırdığını buna karşın verilen kredilerin aktif kârlılığı azalttığını tespit etmişlerdir. Ek olarak toplanan fonlar ve özkaynak miktarı ile aktif kârlılık arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Literatürde gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, bulguların dönem ve örnekleme bağı olarak farklılık gösterdiği gözlemlenmektedir. Genel olarak katılım ve mevduat bankalarının performanslarını etkileyen değişkenlerin benzer olduğu ancak ilişki yönlerinin farklılık gösterdiği söylenebilir. Yine mevduat bankalarında da dönem ve örnekleme bağı olarak değişkenlerin banka performansını etkileme yönü ve gücü olarak değişkenlik göstermektedir. Gerçekleştirilen ampirik çalışmalar, toplam kredi miktarı, verilen krediler, toplanan fonlar, banka yaşı, banka büyüklüğü, kredi kalitesi, likidite, operasyonel etkinlik, likidite gibi değişkenler banka performansının içsel belirleyicisi olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra çalışmalar performans ölçütü olarak farklı değişkenleri modellere dahil etmiştir. Bu çalışma performans ölçütü olarak özsermaye kârlılığı ve aktif kârlılığı kullanarak hem mevduat hem de

katılım bankalarının performansını belirleyen içsel faktörleri araştırarak literatüre yeni bir tartışma sunmayı amaçlamaktadır.

3. Veri Seti ve Metodoloji

Çalışmada, Türk Bankacılık Sisteminde faaliyet gösteren verisine ulaşılabilen mevduat ve katılım bankalarının 2016Q1-2020Q4 döneminde finansal performanslarının belirleyicilerinin panel veri analizi ile ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Tablo 1’de analize dahil edilen bankalar yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya dahil edilen bankalar

MEVDUAT BANKALARI	
Ak Bank T. A.Ş.	
T. Garanti A.Ş.	
T. İş Bankası A.Ş.	
Şeker Bank Türk A.Ş.	
T. Halk Bankası A.Ş.	
T. Vakıflar Bankası Türk A.O.	
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	
KATILIM BANKALARI	
Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	
Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	
Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	

Bu doğrultuda çalışmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin bilgiler Tablo 2’de yer almaktadır. Çalışmada kullanılan değişkenler seçilirken literatürde sıklıkla kullanılan (Wong ve Chan (2009), Alp vd. (2010), Akhtar vd. (2011), Taşkın (2011), Osuagwu (2014), Toraman vd. (2015), Sarıdoğan (2020), Yılmaz ve Özgür (2021)) değişkenlerden yararlanılmıştır.

Tablo 2. Çalışmada kullanılan değişkenler

Bağımlı Değişkenler	Hesaplanma	Gösterim
Aktif Karlılık	Net Kâr/Toplam Aktif	ROA
Özsermaye Karlılığı	Net Kâr/ Toplam Özsermaye	ROE
Bağımsız Değişkenler	Hesaplanma	Gösterim
Yaş	Banka Yaşının Doğal logaritması	YAS
Aktif büyüklüğü	Toplam aktiflerin doğal logaritması	BUY
Kredi Kalitesi	Takipteki Kredi/Toplam Kredi	KK
Likidite	Toplam Kredi/Toplam Aktif	LİK
Sermaye Yeterliliği	Özsermaye/ Toplam Aktif	SY
Operasyonel Etkinlik	Net Faiz Marjı= (Faiz Gelirleri- Faiz Giderleri) / Net Kâr (Mevduat bankaları için)	OE
	Net Kâr Payı Geliri / Toplam Aktif (Katılım bankaları için)	

Çalışma kapsamında kullanılan değişkenlerin hesaplanmasına ilişkin ikincil veriler finnet veri tabanı ve Kamu Aydınlatma Platformu’ndan sağlanmıştır. Türk Bankacılık Sisteminde faaliyet gösteren mevduat ve katılım bankalarının 2016Q1- 2020Q4 döneminde finansal performanslarının belirleyicilerinin araştırılması amacıyla çalışmada bağımlı değişkenler kapsamında 4 regresyon modeli oluşturulmuştur.

Mevduat bankaları (Model 1 ve Model 2) ve katılım bankaları (Model 3 ve Model 4) için oluşturulan modeller ve kurgulanan hipotezler Tablo 3’te verilmektedir (her bir hipotez mevduat ve katılım bankası için ayrı ayrı sınamıştır).

Tablo 3. Model ve hipotezler

Model 1	$ROA_{it} = \alpha_i + \beta_1 YAS_{it} + \beta_2 BUY_{it} + \beta_3 KK_{it} + \beta_4 LİK_{it} + \beta_5 SY_{it} + \beta_6 OE_{it} + \epsilon_i$
Model 2	$ROE_{it} = \alpha_i + \beta_1 YAS_{it} + \beta_2 BUY_{it} + \beta_3 KK_{it} + \beta_4 LİK_{it} + \beta_5 SY_{it} + \beta_6 OE_{it} + \epsilon_i$
Model 3	$ROA_{it} = \alpha_i + \beta_1 YAS_{it} + \beta_2 BUY_{it} + \beta_3 KK_{it} + \beta_4 LİK_{it} + \beta_5 SY_{it} + \beta_6 OE_{it} + \epsilon_i$
Model 4	$ROE_{it} = \alpha_i + \beta_1 YAS_{it} + \beta_2 BUY_{it} + \beta_3 KK_{it} + \beta_4 LİK_{it} + \beta_5 SY_{it} + \beta_6 OE_{it} + \epsilon_i$

Hipotez 1-H₁: Banka yaşı ile aktif karlılık arasında ilişki vardır.

Hipotez 2-H₁: Aktif büyüklüğü ile aktif karlılık arasında ilişki vardır.

Hipotez 3-H₁: Kredi kalitesi ile aktif karlılık arasında ilişki vardır.

Hipotez 4-H₁: Likidite ile aktif karlılık arasında ilişki vardır.

Hipotez 5-H₁: Sermaye yeterliliği ile aktif karlılık arasında ilişki vardır.

Hipotez 6-H₁: Operasyonel etkinlik ile aktif karlılık arasında ilişki vardır.

Hipotez 7-H₁: Banka yaşı ile özsermaye karlılığı arasında ilişki vardır.

Hipotez 8-H₁: Aktif büyüklüğü ile özsermaye karlılığı arasında ilişki vardır.

Hipotez 9-H₁: Kredi kalitesi ile özsermaye karlılığı arasında ilişki vardır.

Hipotez 10-H₁: Likidite ile özsermaye karlılığı arasında ilişki vardır.

Hipotez 11-H₁: Sermaye yeterliliği ile özsermaye karlılığı arasında ilişki vardır.

Hipotez 12-H₁: Operasyonel etkinlik ile özsermaye karlılığı arasında ilişki vardır.

4. Bulgular

Türk Bankacılık Sisteminde faaliyet gösteren mevduat ve katılım bankalarının 2016Q1-2020Q4 döneminde finansal performanslarının belirleyicilerinin araştırılması amacıyla gerçekleştirilen analiz sonuçları ve yorumları alt başlıklarda sunulmaktadır.

4.1. Mevduat Bankaları için Finansal Performansı Etkiyen İçsel Faktörler

Türk Bankacılık Sisteminde faaliyet gösteren mevduat bankalarının finansal performanslarını etkileyen faktörlerin belirlenebilmesi için gerçekleştirilen analizlerden ilk olarak tanımlayıcı istatistiklere ilişkin bulgular Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4. Tanımlayıcı istatistikler

	ROA	ROE	YAS	BUY
Ortalama	0.780325	0.025657	4.301954	26.21572
Medyan	0.763916	0.022970	4.276666	26.51460
Maksimum	2.082064	0.059236	4.553877	27.27277
Minimum	-2.209658	-0.228779	4.127134	23.85204
Std. Sap.	0.602479	0.026885	0.130399	0.907655
Çarpıklık	-0.733603	6.553771	0.612237	-1.696248
Basıklık	6.354704	59.81833	2.083216	4.518458
J-B	78.20592	19.83409	13.64900	80.58602
J-B Olas.	0.000000	0.000000	0.001087	0.000000
Gözlem	140	140	140	140

	KK	LIK	SY	OE
Ortalama	0.048968	0.636777	0.165352	0.027014
Medyan	0.045134	0.651553	0.165470	0.025939
Maksimum	0.143719	0.739162	0.284649	0.059961
Minimum	0.020565	0.498570	0.093052	0.004942
Std. Sap.	0.022562	0.049151	0.045817	0.013447
Çarpıklık	1.626545	-0.690194	0.391370	0.419725
Basklılık	7.073241	2.941214	2.533886	2.311770
J-B	158.5143	11.13540	4.841346	6.873627
J-B Olas.	0.000000	0.003819	0.088862	0.032167
Gözlem	140	140	140	140

Tanımlayıcı istatistiklere ilişkin bulgular incelendiğinde ilgili dönem ve örnekleme ROA değişkeninin ortalama değeri 0.78, ROE değişkeninin ortalama değeri 0.025, YAS değişkeninin ortalama değeri 4.30, BUY değişkeninin ortalama değeri 26.21, KK değişkeninin ortalama değeri 0.04, LİK değişkeninin ortalama değeri 0.63, SY değişkeninin ortalama değeri 0.16, OE değişkeninin ortalama değeri 0.02 olarak gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Standart sapma açısından değişkinlerin dönem itibarıyla büyük bir değişim göstermediği söylenebilir. JB olasılık değerleri incelendiğinde, değişkenlerin normal dağılım sergilemediği söylenebilmektedir. Değişkenler normal dağılım sergilemediği için çoklu doğrusal bağlantı normal dağılımın olmadığı durumlarda kullanılan Spearman Korelasyon testi ile incelenmiştir. Test sonuçları Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5. Spearman korelasyon test sonuçları

Korelasyon	ROA	ROE	YAS	BUY	KK	LIK	SY	OE
ROA	1.000000							
ROE	0.961330	1.000000						
YAS	0.159825	0.104556	1.000000					
BUY	0.245785	0.240778	0.570894	1.000000				
KK	-0.326999	-0.360552	-0.142546	0.089607	1.000000			
LIK	-0.260703	-0.116735	-0.291651	-0.515681	-0.230413	1.000000		
SY	0.530292	0.313818	0.215776	0.257965	-0.030150	-0.665133	1.000000	
OE	0.574717	0.572058	-0.042045	0.144484	0.267906	-0.245724	0.173650	----
t-istatistik	ROA	ROE	YAS	BUY	KK	LIK	SY	OE
ROA	----							
ROE	41.00643	----						
YAS	1.901963	1.235023	----					
BUY	2.978695	2.914232	8.168433	----				
KK	-4.064837	-4.540955	-1.691813	1.056891	----			
LIK	-3.172264	-1.380764	-3.581851	-7.070511	-2.781579	----		
SY	7.347742	3.882664	2.595952	3.136563	-0.354346	-10.46375	----	
OE	8.249996	8.193194	-0.494352	1.715302	3.266590	-2.977905	2.071399	----
Olasılık	ROA	ROE	YAS	BUY	KK	LIK	SY	OE
ROA	----							
ROE	0.0000	----						
YAS	0.0593	0.2189	----					
BUY	0.0034	0.0042	0.0000	----				
KK	0.0001	0.0000	0.0929	0.2924	----			
LIK	0.0019	0.1696	0.0005	0.0000	0.0062	----		
SY	0.0000	0.0002	0.0105	0.0021	0.7236	0.0000	----	
OE	0.0000	0.0000	0.6218	0.0885	0.0014	0.0034	0.0402	----

Bağımsız değişkenler arasında bulunan yüksek düzeyli ilişki (0.75 ve üzeri) çoklu doğrusal bağlantı sorunu olarak ifade edilmekte ve sonuçları tutarsız hale getirebilmektedir. Tablo 4 incelendiğinde bağımsız değişkenler arasındaki en yüksek ilişki YAS ve BUY değişkenleri arasında 0.57 olarak gözlemlenmektedir. Dolayısıyla değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorunu yoktur. Hangi birim kök testinin kullanılacağına belirlenebilmesi için değişkenlerin yatay kesit bağımlılığı zaman boyutu firma boyutundan yüksek olduğu için Pesaran, Ullah ve Yagamata (2008) LMadj testi ile araştırılmıştır. Test sonuçları Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Değişken bazında yatay kesit bağımlılığı

	Değişkenler	İstatistik	Olasılık
LM_{adj} (PUY, 2008)	ROA	33.77149	0.0000
	ROE	35.70495	0.0000
	YAS	61.06542	0.0000
	BUY	56.96954	0.0000
	KK	43.66158	0.0000
	LIK	31.56025	0.0000
	SY	33.12656	0.0000
	OY	52.80122	0.0000

Tablo 6 incelendiğinde değişkenlerin hepsi için test olasılık değerinin 0.05'ten küçük olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla tüm değişkenler yatay kesit bağımlılığı içermektedir. Bu nedenle durağanlık sınamaları ikincil nesil birim kök testi olan, homojen ve heterojen serilerde kullanılan CIPS testi ile araştırılmıştır. Çalışma dönemi 2016-2020 olarak belirlendiği ve kısa bir dönemi içerdiği için birim kök testi sabit için gerçekleştirilmiştir. Test sonuçları Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Birim kök test sonuçları

ROA		
Test	t-istatistiği	Olasılık D.
CIPS	-2.65345	<0.01
ROE		
CIPS	-2.96664	<0.01
YAS		
CIPS	-6.19000	<0.01
BUY		
CIPS	-2.46661	<0.05
KK		
CIPS	-1.12354	>=0.10
D(KK)		
CIPS	-3.60169	<0.01
LIK		
CIPS	-2.80078	<0.01
SY		
CIPS	-1.34639	>=0.10
D(SY)		
CIPS	-5.33761	<0.01
OE		
CIPS	-1.60727	>=0.10
D(OE)		
CIPS	-4.46063	<0.01

Tablo 7’de yer alan CIPS birim kök test sonuçları incelendiğinde ROA, ROE, YAS, BUY ve LIK değişkenleri için hesaplanan olasılık değerinin 0.05’ten küçük olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin düzeyde durağan olduğu söylenebilmektedir. KK, SY ve OE değişkenlerinin olasılık değerinin ise 0.05’ten büyük olduğu tespit edilmiştir. Değişkenler düzeyde durağan değildir. Değişkenlerin birinci farkı alınarak testler tekrarlanmış olup, buna göre ise hesaplanan olasılık değerinin 0.05’ten küçük olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla değişkenlerin durağanlığı sağlanmıştır. Değişkenlerin durağanlığı sağlandıktan sonra tahminleme modeli seçimi için F testi, Breuch-Pagan LM (1980) ve Honda (1985) testleri ile araştırılmıştır. Test sonuçları Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8. Tahmin modeli için analiz sonuçları

Test	MODEL 1		MODEL 2	
	İst.	p-değeri	İst.	p-değeri
F-grup_sabit	0.648050	0.691553	1.939084	0.080918
F-zaman_sabit	1.858901	0.024883	1.818830	0.029270
F-iki yönlü_sabit	2.322798	0.001535	2.138089	0.003934
LM-grup_rassal	0.388625	0.533023	0.021397	0.883703
LM-zaman_rassal	0.951638	0.329303	0.370955	0.542484
LM- iki yönlü_rassal	1.340263	0.511641	0.392352	0.821868
Honda-grup_rassal	-0.623398	0.733488	0.146276	0.441852
Honda-zaman_rassal	0.975520	0.164651	0.609061	0.271242
Honda-iki yönlü_rassal	0.248988	0.401685	0.534104	0.296635

Model 1 ve Model 2 için F testi sonuçları incelendiğinde her iki modelde de zaman ve kesit etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Veriler belirli bir dönem ve spesifik bir gruptan seçildiği için çift yönlü sabit ekiler model çalışmada kullanılmıştır. Sabit etkiler modeli için hesaplanan değişim varyans ve otokorelasyon test sonuçları Tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 9. Değişim varyans ve otokorelasyon test sonuçları

MODEL 1		
Değişim Varyans		
Breusch-Pagan-Godfrey LM	164.1808	0.000000
Otokorelasyon		
Baltagi ve Li (1991) LM	0.190594	0.662423
Born ve Breitung (2016) LM	1.097794	0.294751
MODEL 2		
Değişim Varyans		
Breusch-Pagan-Godfrey LM	223.2869	0.000000
Otokorelasyon		
Baltagi ve Li (1991) LM	0.971629	0.324274
Born ve Breitung (2016) LM	2.557165	0.109795

Model 1 ve Model iki için değişim varyans test sonuçları incelendiğinde hesaplanan test olasılık değerinin 0.05’ten küçük gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Her iki modelde de değişim varyans sorunu olduğu tespit edilmiştir. Otokorelasyon test sonuçları incelendiğinde ise her iki modelde de hesaplanan test olasılık değerinin 0.05’ten büyük gerçekleştiği gözlemlenmekte ve modellerde otokorelasyon problemi olmadığı söylenebilmektedir. Bu sorunları dikkate alan ve çözen White Diagonal

yöntemi ile tahminleme gerçekleştirilmiştir. Model 1 ve Model 2 tahmin sonuçları Tablo 10’da gösterilmektedir.

Tablo 10. Model 1 ve Model 2 tahmin sonuçları

Model 1				
Bağımlı Değişken: ROA				
Yöntem: White Diagonal				
Örneklem: 2016Q1-2020Q4				
Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-İstatistiği	Prob.
YAS	-0.002093	0.000674	-3.107439	0.0023
BUY	0.000752	0.000180	4.186149	0.0001
KK	-0.033486	0.017363	-1.928652	0.0559
LIK	0.015214	0.004042	3.763826	0.0003
SY	0.032864	0.003715	8.846810	0.0000
OE	-0.009957	0.008304	-1.198999	0.2327
C	-0.021045	0.007082	-2.971607	0.0035
		R-Kare		0.611912
		Düzeltilmiş R-Kare		0.594404
		S.E. of regresyon		0.001450
		F-istatistik		34.95091
		Prob (F- istatistik)		0.000000
Model 2				
Bağımlı Değişken: ROE				
Yöntem: White Diagonal				
Örneklem: 2016Q1-2020Q4				
Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-İstatistiği	Prob.
YAS	-0.027656	0.008083	-3.421561	0.0008
BUY	0.010107	0.002434	4.152018	0.0001
KK	-0.405257	0.276963	-1.463216	0.1458
LIK	0.145435	0.055693	2.611373	0.0101
SY	0.216460	0.046799	4.625320	0.0000
OE	-0.094082	0.102027	-0.922129	0.3581
C	-0.226353	0.098363	-2.301195	0.0229
		R-Kare		0.430134
		Düzeltilmiş R-Kare		0.404426
		S.E. of regresyon		0.020748
		F-istatistik		16.73135
		Prob (F- istatistik)		0.000000

Mevduat bankalarında aktif kârlılığı etkileyen faktörlerin araştırıldığı Model 1’e ilişkin tahmin sonuçları incelendiğinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünün 0,61 olduğu gözlemlenmektedir. YAS ve KK değişkenleri ile ROA arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. YAS değişkenindeki bir birimlik artış ROA’da 0.002 birimlik azalışa, KK değişkenindeki bir birimlik artış ise ROA değişkeninde 0.003 birimlik azalışa sebep olmaktadır. Bu bulgu Alp vd. (2010) tarafından yapılan çalışma ile farklılık, Toroman vd. (2015) tarafından yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir. BUY, LIK ve SY değişkenleri ile ROA arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. BUY değişkenindeki bir birimlik artış ROA değişkeninde 0.0007 birimlik artışa, LIK değişkenindeki bir birimlik artış ROA değişkeninde 0.015 birimlik artışa ve SY değişkenindeki bir birimlik artış ROA değişkeninde 0.032 birimlik artışa sebep olmaktadır. Bu bulgular Menicucci ve Paolucci (2016) tarafından yapılan çalışma ile benzerlik Majumder ve Uddin (2017) tarafından yapılan çalışma ile farklılık

göstermektedir. OE değişkeni ile ROA arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Mevduat bankalarında özermeye kârlılığını etkileyen faktörlerin araştırıldığı Model 2'ye ilişkin tahmin sonuçları incelendiğinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünün 0,43 olduğu gözlemlenmektedir. YAS ile ROE arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. YAS değişkenindeki bir birimlik artış ROE'de 0.02 birimlik azalışa sebep olmaktadır. BUY, LİK ve SY değişkenleri ile ROE arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. BUY değişkenindeki bir birimlik artış ROE değişkeninde 0.01 birimlik artışa, LİK değişkenindeki bir birimlik artış ROE değişkeninde 0.145 birimlik artışa ve SY değişkenindeki bir birimlik artış ROE değişkeninde 0.216 birimlik artışa sebep olmaktadır. KK ve OE değişkenleri ile ROE arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Model 1 ve Model 2 değerlendirildiğinde değişkenlerin ROA ve ROE'yi etkileme yönleri benzerlik göstermekle birlikte etki güçleri ROE üzerinde daha fazla olduğu söylenebilmektedir. Analize dahil edilen mevduat bankalarının yaşlarının büyüklüğü dikkate alındığında finansal performans odaklı değil daha çok kurumsal ve sosyal imaj odaklı faaliyet gösterdiği bu nedenle yaş değişkeninin finansal performansı negatif yönde etkilediği söylenebilir. Bulgulara göre kredi kalitesi performansı negatif yönde etkilemektedir. Bu durum takipteki kredi oranı arttıkça bankaların performansının olumsuz etkilediğini göstermektedir. Ayrıca aktif büyüklüğe sahip bankaların portföylerini çeşitlendirme gücüne sahip olduğu ve riski düşürerek finansal performansı artırabileceği yine güçlü sermaye yeterliliğine sahip bankaların fonlama maliyetini azaltabileceği ve performansa olumlu katkıda bulunabileceği söylenebilir.

4.2. Katılım Bankaları için Finansal Performansı Etkiyen İçsel Faktörler

Türk Bankacılık Sisteminde faaliyet gösteren katılım bankalarının finansal performanslarını etkileyen faktörlerin belirlenebilmesi için gerçekleştirilen analizlerden ilk olarak tanımlayıcı istatistiklere ilişkin bulgular Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11. Tanımlayıcı istatistikler

	ROA	ROE	YAS	UY
Ortalama	0.005811	0.072212	2.593408	17.28345
Medyan	0.004934	0.059501	2.639057	17.49055
Maksimum	0.015528	0.213064	3.583519	18.84673
Minimum	-0.000807	-0.004166	0.000000	13.87105
Std. Sap.	0.003758	0.050643	0.953004	0.919733
Çarpıklık	0.459744	0.542841	-1.124248	-1.394754
Basıklık	2.388093	2.354455	3.561218	5.347747
J-B	5.082863	6.647636	22.37793	55.38862
J-B Olan.	0.078754	0.036015	0.000014	0.000000
Gözlem	100	100	100	100
	KK	LİK	SY	OE
Ortalama	0.024500	0.661001	0.099640	0.020520
Medyan	0.026416	0.649480	0.081570	0.019427
Maksimum	0.072123	0.826904	0.811194	0.042405
Minimum	-0.055895	0.520509	0.049191	0.002496
Std. Sap.	0.029811	0.073765	0.092650	0.009787
Çarpıklık	-0.823416	0.497791	5.994564	0.255362
Basıklık	3.477071	2.705987	41.93753	2.083314
J-B	12.24854	4.490118	6916.128	4.588138
J-B Olan.	0.002189	0.105921	0.000000	0.100855
Gözlem	100	100	100	100

Tanımlayıcı istatistiklere ilişkin bulgular incelendiğinde ilgili dönem ve örnekleme ROA değişkeninin ortalama değeri 0.005, ROE değişkeninin ortalama değeri 0.07, YAS değişkeninin ortalama değeri 2.59, BUY değişkeninin ortalama değeri 17.28, KK değişkeninin ortalama değeri 0.02, LİK değişkeninin ortalama değeri 0.66, SY değişkeninin ortalama değeri 0.09, OE değişkeninin ortalama değeri 0.02 olarak gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Standart sapma açısından değişkenlerin dönem itibarıyla büyük bir değişim göstermediği söylenebilir. Değişkenlerin normal dağılım sergileyip sergilemedikleri için JB olasılık değerleri incelendiğinde, ROE, YAS, BUY, KK ve SY değişkenlerinin olasılık değeri kritik değer olan 0.05'ten küçük gerçekleşmiştir. Dolayısıyla seriler normal dağılım sergilemektedir şeklinde ifade edilen yokluk hipotezi reddedilmekte ve değişkenlerin normal dağılım sergilemediği söylenebilmektedir. ROA, LİK ve OE değişkenlerinin olasılık değeri ise kritik değer olan 0.05'ten büyük gerçekleşmiş olup, değişkenlerin normal dağılım sergilediği söylenebilmektedir. Değişkenlerin bir kısmı normal dağılım sergilemediği için çoklu doğrusal bağlantı normal dağılımın olmadığı durumlarda kullanılan Spearman Korelasyon testi ile incelenmiştir. Test sonuçları Tablo 12'de gösterilmektedir.

Tablo 12. Spearman korelasyon test sonuçları

Korelasyon	ROA	ROE	YAS	BUY	KK	LİK	SY	OE
ROA	1.000000							
ROE	0.954710	1.000000						
YAS	-0.186770	-0.032303	1.000000					
BUY	0.100846	0.260193	0.594886	1.000000				
KK	0.052073	0.146704	0.516385	0.372428	1.000000			
LİK	-0.011413	-0.060462	-0.485920	-0.473183	-0.175260	1.000000		
SY	-0.032151	-0.290604	-0.622944	-0.571341	-0.332860	0.210789	1.000000	
OE	0.744422	0.730989	-0.139164	0.169829	0.119124	-0.023522	-0.035224	1.000000
t-istatistik	ROA	ROE	YAS	BUY	KK	LİK	SY	OE
ROA	----							
ROE	31.76464	----						
YAS	-1.882049	-0.319947	----					
BUY	1.003441	2.667660	7.326438	----				
KK	0.516200	1.468176	5.969418	3.972641	----			
LİK	-0.112992	-0.599643	-5.503830	-5.317216	-1.762262	----		
SY	-0.318445	-3.006586	-7.883296	-6.891558	-3.494414	2.134668	----	
OE	11.03685	10.60455	-1.391191	1.706003	1.187727	-0.232924	-0.348912	----
Olasılık	ROA	ROE	YAS	BUY	KK	LİK	SY	OE
ROA	----							
ROE	0.0000	----						
YAS	0.0628	0.7497	----					
BUY	0.3181	0.0089	0.0000	----				
KK	0.6069	0.1453	0.0000	0.0001	----			
LİK	0.9103	0.5501	0.0000	0.0000	0.0811	----		
SY	0.7508	0.0034	0.0000	0.0000	0.0007	0.0353	----	
OE	0.0000	0.0000	0.1673	0.0912	0.2378	0.8163	0.7279	----

Tablo 12 incelendiğinde bağımsız değişkenler arasındaki en yüksek ilişki YAS ve SY değişkenleri arasında 0.62 olarak gözlemlenmektedir. Bağımsız değişkenler arasında yüksek düzeyli ilişki (0.75 ve üzeri) olmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorunu yoktur. Hangi birim kök testinin kullanılacağına belirlenebilmesi için değişkenlerin yatay kesit bağımlılığı zaman boyutunun firma boyutundan yüksek olduğu durumlarda kullanılan Pesaran, Ullah ve Yagamata (2008) LMadj testi ile araştırılmıştır. Test sonuçları Tablo 13'te gösterilmektedir.

Tablo 13. Değişken bazında yatay kesit bağımlılığı

	Değişkenler	İstatistik	Olasılık
	LM _{adj} (PUY, 2008)	ROA	13.85238
ROE		15.10254	0.0000
YAS		41.63164	0.0000
BUY		35.81626	0.0000
KK		25.43776	0.0000
LIK		8.433334	0.0000
SY		10.13976	0.0000
OY		25.49357	0.0000

Tablo 13 incelendiğinde tüm değişkenlerde test olasılık değerinin 0.05'ten küçük gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Dolayısıyla tüm değişkenler yatay kesit bağımlılığı içermektedir. Bu nedenle durağanlık sınamaları ikincil nesil birim kök testi olan, homojen ve heterojen serilerde kullanılan bilinen CIPS testi ile araştırılmıştır. Çalışma dönemi 2016-2020 olarak belirlendiği ve kısa bir dönemi içerdiği için birim kök testi sabit için gerçekleştirilmiştir. Test sonuçları Tablo 14'te gösterilmektedir.

Tablo 14. Birim kök test sonuçları

ROA		
Test	t-istatistiği	Olasılık D.
CIPS	-2.39795	<0.05
ROE		
CIPS	-2.74906	<0.01
YAS		
CIPS	-1.33032	>=0.10
D(YAS)		
CIPS	-6.19000	<0.01
BUY		
CIPS	-3.41875	<0.01
KK		
CIPS	-0.26319	>=0.10
D(KK)		
CIPS	-3.22297	<0.01
LIK		
CIPS	-2.83622	<0.01
SY		
CIPS	-1.39501	>=0.10
D(SY)		
CIPS	-3.65452	<0.01
OE		
CIPS	-1.93207	>=0.10
D(OE)		
CIPS	-5.20197	<0.01

Tablo 14'te yer alan CIPS birim kök test sonuçları incelendiğinde ROA, ROE, BUY ve LIK değişkenleri için hesaplanan olasılık değerinin 0.05'ten küçük olduğu tespit edilmiştir. Birim kök vardır şeklinde ifade edilen yokluk hipotezi reddedilmiş olup değişkenlerin düzeyde durağan olduğu söylenebilmektedir. YAS, KK, SY ve OE değişkenlerinin olasılık değerinin ise 0.05'ten büyük olduğu tespit edilmiştir. Değişkenler düzeyde durağan değildir. Değişkenlerin birinci farkı alınarak testler tekrarlanmıştır. Buna göre ise hesaplanan olasılık değerinin olan 0.05'ten küçük olduğu tespit edilmiş olup değişkenlerin durağanlığı sağlanmıştır. Değişkenlerin durağanlığı sağlandıktan tahminleme modeli seçiminin F testi, Breuch-Pagan LM (1980) ve Honda (1985) testleri ile araştırılması amaçlanmış ancak Breuch-Pagan LM (1980) ve Honda (1985) testleri örneklemin N ve T boyutundan dolayı sonuç vermemiştir. Yine aynı şekilde otokorelasyon ve değişen varyans testlerinden de sonuç alınamamıştır. Bu nedenle F testi ile analize devam edilmiştir. F testi sonuçları Tablo 15'te gösterilmektedir.

Tablo 15. Tahmin modeli için analiz sonuçları

Test	MODEL 1		MODEL 2	
	İst.	p-değeri	İst.	p-değeri
F-grup_sabit	20.380083	0.0000	17.258897	0.0000
F-zaman_sabit	1.776279	0.0000	1.401988	0.0000
F-iki yönlü_sabit	4.903907	0.0000	4.547610	0.0000

Model 3 ve Model 4 için F testi sonuçları incelendiğinde her iki modelde de zaman ve kesit etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Veriler belirli bir dönem ve spesifik bir gruptan seçildiği için çift yönlü sabit ekiler modeli çalışmada kullanılmıştır. Ardından otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarını dikkate alan ve çözen White Diagonal yöntemi ile tahminleme gerçekleştirilmiştir. Model 3 ve Model 4 tahmin sonuçları Tablo 16'da gösterilmektedir.

Tablo 16. Model 3 ve Model 4 tahmin sonuçları

Model 3
Bağımlı Değişken: ROA

Yöntem: White Diagonal

Örneklem: 2016Q1-2020Q4

Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-İstatistiği	Prob.
YAS	0.000573	0.000964	0.594331	0.5542
BUY	0.004852	0.000805	6.028318	0.0000
KK	-0.014393	0.006901	-2.085743	0.0406
LIK	0.001845	0.005408	0.341176	0.7340
SY	0.009701	0.003461	2.802757	0.0065
OE	0.150500	0.052409	2.871637	0.0054
C	-0.084456	0.012317	-6.857046	0.0000
	R-Kare			0.839468
	Düzeltilmiş R-Kare			0.772962
	S.E. of regresyon			0.001791
	F-istatistik			12.62240
	Prob (F- istatistik)			0.000000

Model 4
Bağımlı Değişken: ROE

Yöntem: White Diagonal

Örneklem: 2016Q1-2020Q4

Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-İstatistiği	Prob.
YAS	0.001878	0.016941	0.110857	0.9120
BUY	0.024665	0.009141	2.698313	0.0083
KK	-0.026344	0.080969	-0.325353	0.7457
LIK	0.146627	0.064949	2.257574	0.0264
SY	-0.059719	0.053376	-1.118826	0.2662
OE	3.508476	0.221090	15.86900	0.0000
C	-0.521266	0.153491	-3.396070	0.0010
	R-Kare		0.768457	
	Düzeltilmiş R-Kare		0.742440	
	S.E. of regresyon		0.025701	
	F-istatistik		29.53771	
	Prob (F- istatistik)		0.000000	

Katılım bankalarında aktif kârlılığı etkileyen faktörlerin araştırıldığı Model 3'e ilişkin tahmin sonuçları incelendiğinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünün 0,83 olduğu gözlemlenmektedir. KK değişkeni ile ROA arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgu Toroman vd. (2015) tarafından yapılan çalışma ile benzerlik, Alp vd. (2010) tarafından yapılan çalışma ile farklılık göstermektedir. KK değişkenindeki bir birimlik artış ROA'da 0.014 birimlik azalışa sebep olmaktadır. BUY, SY ve OE değişkenleri ile ROA arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgular, Osuagwu (2014), Memicucci ve Paolucci (2016) ve Toroman vd. (2015) tarafından yapılan çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. BUY değişkenindeki bir birimlik artış ROA değişkeninde 0.004 birimlik artışa, LIK değişkenindeki bir birimlik artış ROA değişkeninde 0.001 birimlik artışa ve OE değişkenindeki bir birimlik artış ROA değişkeninde 0.150 birimlik artışa sebep olmaktadır. YAS ve LIK değişkenleri ile ROA arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Katılım bankalarında özermaye kârlılığını etkileyen faktörlerin araştırıldığı Model 4'e ilişkin tahmin sonuçları incelendiğinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünün 0,76 olduğu gözlemlenmektedir. BUY, LIK ve OE değişkenleri ile ROE arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. BUY değişkenindeki bir birimlik artış ROE değişkeninde 0.02 birimlik artışa, LIK değişkenindeki bir birimlik artış ROE değişkeninde 0.146 birimlik artışa ve OE değişkenindeki bir birimlik artış ROE değişkeninde 3.508 birimlik artışa sebep olmaktadır. YAS, KK ve SY değişkenleri ile ROE arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Model 3 ve Model 4 değerlendirildiğinde değişkenlerin ROA ve ROE'yi etkileme yönleri benzerlik göstermekle birlikte etki güçlerinin özellikle OE değişkeninin etki gücünün ROE üzerinde daha fazla olduğu söylenebilmektedir. Katılım bankaları için elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde yaş değişkeninin banka performansı üzerinde etkisinin olmaması genç bankalar olan katılım bankaları için beklenen bir durumu göstermektedir. Mevduat bankalarına benzer olarak bankaların aktif

büyükliklerinin artmasının riski düşürebileceği ve finansal performansa pozitif yönde etki yapabileceği söylenebilir. Yine etkili kaynak yönetiminin katılım bankaları için artan performans ile sonuçlanabileceği açıktır. Takipteki kredi oranının artması ise aktif kârlılığı negatif yönde etkilemektedir. Tüm modeller bir bütün olarak değerlendirildiğinde mevduat ve katılım bankalarının finansal performanslarının belirleyicilerinin BUY, KK, LIK ve SY değişkenleri için benzer olduğu, YAS ve OE değişkenleri için ise farklılık gösterdiği söylenebilmektedir. Tüm modellerde elde edilen bulguların özeti Tablo 17'de gösterilmektedir.

Tablo 17. Bulguların özeti

Bağımsız Değişkenler/Bağımlı Değişkenler	Mevduat Bankaları		Katılım Bankaları	
	ROA	ROE	ROA	ROE
YAS	Negatif	Negatif	İlişki yok	İlişki yok
BUY	Pozitif	Pozitif	Pozitif	Pozitif
KK	Negatif	İlişki yok	Negatif	İlişki yok
LIK	Pozitif	Pozitif	İlişki yok	Pozitif
SY	Pozitif	Pozitif	Pozitif	İlişki yok
OE	İlişki yok	İlişki yok	Pozitif	Pozitif

5. Sonuç

Sosyal ve ekonomik hayatın vazgeçilmez bir parçası olan bankacılık sektörü finansal sistem içerisinde önemli bir paya sahiptir. Ülke ekonomilerinin sağlıklı gelişimi için bankaların faaliyetlerini başarılı bir şekilde sürdürmesi gereklidir. Sürekli rekabet halinde olan bankalar bu rekabet ortamında ayakta kalabilmek için finansal performanslarını arttırmalıdır. Bu kapsamda çalışmada, Türk Bankacılık Sisteminde faaliyet gösteren mevduat ve katılım bankalarının 2016Q1- 2020Q4 döneminde finansal performanslarının banka içi belirleyicilerinin panel veri analizi ile ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Finansal performans aktif kârlılık ve özermaye kârlılığı ile ölçülmüştür. Mevduat ve katılım bankaları için bağımlı değişkenler kapsamında 4 regresyon modeli oluşturulmuştur. Mevduat bankaları için oluşturulan modeller kapsamında, banka yaşı ve kredi kalitesi değişkenleri ile aktif kârlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü, aktif büyüklüğü, likidite ve sermaye yeterliliği değişkenleri ile aktif kârlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Banka yaşı ile özermaye kârlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü aktif büyüklüğü, likidite ve sermaye yeterliliği değişkenleri ile özermaye kârlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Katılım bankaları için oluşturulan modeller kapsamında, kredi kalitesi değişkeni ile aktif kârlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü, aktif büyüklüğü, sermaye yeterliliği ve operasyonel etkinlik değişkenleri ile aktif kârlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Aktif büyüklüğü, likidite ve operasyonel etkinlik değişkenleri ile özermaye kârlılığı arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Analizden elde edilen bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, mevduat bankalarında yaş değişkeni ve finansal performans arasında bulunan negatif yönlü ilişki kapsamında genç firmaların daha çok finansal performansa odaklı olacağı ancak daha uzun süre faaliyet gösterenlerin kurumsal ve sosyal imajla daha çok ilgileneceği söylenebilir. Hem mevduat hem de katılım bankaların da kredi kalitesi ile aktif kârlılık arasındaki

negatif ilişki, takipteki kredilerin toplam krediler içerisindeki payı arttıkça finansal performansın olumsuz etkileneceğini göstermektedir. Ek olarak aktif büyüklüğü yüksek olan bankaların portföylerini çeşitlendirerek riski düşürdüğü ve güçlü sermaye yeterliliğine sahip bankaların fonlama maliyetini düşürerek finansal performansın artmasını sağladığı çıkarımında bulunulabilir. Genel olarak bulgulara göre, mevduat bankalarının finansal performanslarını etkileyen banka içi faktörler ile katılım bankalarının finansal performanslarını etkileyen banka içi faktörlerin büyük oranda benzerlik gösterdiği söylenebilir. Farklı olarak banka yaşı mevduat bankalarının finansal performansı üzerinde anlamlı etkisi varken, katılım bankalarının finansal performansı ile anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bunun nedeni olarak katılım bankalarının nispeten daha genç bankalar olduğu söylenebilir. Operasyonel etkinlik değişkeni ise katılım bankalarının finansal performansı üzerinde etkili iken mevduat bankaları finansal performansı ile anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Sonuç olarak hem katılım hem de mevduat bankalarının performansının artması için, takipteki kredi oranlarının azalması, aktif büyüklüğün ve likiditenin artması gerektiği söylenebilmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular, banka yöneticileri ve yatırımcılar için önemlidir.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

Tüm süreç, yazarlar tarafından ortak katkı sunularak gerçekleştirilmiştir.

Çatışma Beyanı

Çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Destek Beyanı

Bu çalışma için herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Abreu, M. ve Mendes, V. (2001). *Commercial bank interest margins and profitability evidence for Some EU countries*. Pan-European Conference, Thessaloniki.
- Aka, K. (2019). Banka karlılığının belirleyicileri: Türk bankacılık sektöründeki katılım bankaları üzerine ampirik bir uygulama. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8(3), 21-39.
- Akhtar, M. F., Ali, K. ve Sadaqat, S. (2011). Factors influencing the profitability of Islamic banks of Pakistan. *International Research Journal of Finance and Economics*, 66(66), 1-8.
- Alharbi, A. T. (2017). Determinants of Islamic banks' profitability: international evidence. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 10(3), 331-350.
- Alp, A., Ban, Ü., Demirgüneş, K. ve Kılıç, S. (2010). Türk bankacılık sektöründe karlılığın içsel belirleyicileri. *İMKB Dergisi*, 12(46), 1-15.
- Alper, D. ve Anbar A. (2011). Bank specific and macroeconomic determinants of commercial bank profitability: Empirical evidence from Turkey. *Business and Economics Research Journal*, 2(2), 139-152.
- Alptekin, N. ve Şıklar, E. (2009). Türk hisse senedi emeklilik yatırım fonlarının çok kriterli performans değerlendirmesi: Topsis metodu. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (29), 185-196.
- Atasoy, H. (2007). *Türk Bankacılık Sektöründe Gelir Gider Analizi ve Karlılık Performansının Belirleyicileri* [Uzmanlık Yeterlilik Tezi]. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.
- Athanasoglou, P., Brissimis, S. ve Delis, M. (2005). Bank-specific, industry-specific and macroeconomic determinants of bank profitability. *Munich Personal RePEc Archive*, Paper No. 32026.
- Bashir, H. (2003). Determinants of profitability in Islamic banks: Some evidence from the Middle East. *Islamic Economic Studies*, 11(1), 31-57.

- Çankaya, F. ve Öz, M. (2011). *Türkiye'de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi*. Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Çelik, S. ve Kaya, F. (2019). Banka karlılığına etki eden mikro değişkenler: Türk bankacılık sektörü üzerine bir araştırma. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 765-788.
- Dağilgan, G. (2023). Türkiye'de katılım bankacılığının performans değerlendirilmesi: Panel veri analizi. *Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 4(1), 51-64.
- Ege İ. ve Nur Topaloğlu T. (2020). The Relationship between financial performance of banking sector and economic growth: A research on EU countries. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(2), 508-518.
- Güney, A. (2012). *Banka İşlemleri*. Beta Yayın.
- Hassan, M. K. ve Bashir, A. H. M. (2003). *Determinants of Islamic banking profitability*. In 10th ERF Annual Conference, Morocco, 7, 2-31.
- Honda, Y. (1985). Testing the error components model with non-normal disturbances. *Review of Economic Studies*, 52, 681-690.
- Islam, S. ve Nishiyama, S. (2016). The determinants of bank profitability: Dynamic panel evidence from South Asian countries. *Journal of Applied Finance & Banking*, 6(3), 77-97.
- Javed, M. A. ve Basheer, M. F. (2017). Impact of external factors on bank profitability. *EPRA International Journal of Research and Development*, 2(5), 1-11.
- Kaya, Y. T. (2002). *Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri 1997-2000*. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Mali Sektör Politikası Dairesi Çalışma Raporları.
- Lebas, M. ve Euske, K. (2007). *A Conceptual and Operational Delineation of Performance*. Cambridge Univ Press.
- Majumder, M. T. H. ve Uddin, M. J. (2017). The determinants of profitability of nationalized banks in Bangladesh. *International Journal of Economics and Business Research*, 13(4), 335-348.
- Menicucci, E. ve Poucci, G. (2016). Factors affecting bank profitability in Europe: An empirical investigation. *African Journal of Business Management*, 10(17), 410-420.
- Osuogwu, E. S. (2014). Determinants of bank profitability in Nigeria. *International Journal of Economics and Finance*, 6(12), 46-63.
- Pesaran, M. H., Ullah, A. ve Yamagata, T. (2008). A bias adjusted LM test of error cross section independence. *Econometrics Journal*, 11, 105-127.
- Samırkas, M., Evcı, S. ve Ergün, B. (2014). Türk bankacılık sektöründe karlılığın belirleyicileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(8), 117-134.
- Sarıdoğan, H. Ö. (2020). Katılım bankalarının performansını etkileyen faktörler: Küresel kriz bağlamında bir dinamik panel veri analizi. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(21), 148-167.
- Sufian, F. ve Chong, R. (2008). Determinants of bank profitability in a developing economy: empirical evidence from the Philippines. *Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance*, 4(2), 91-112.
- Swarnapali, R. M. N. C. (2014). *Firm specific determinants and financial performance of licensed commercial banks in Sri Lanka*. Proceedings of the 3rd International Conference on Management and Economics.
- Taşkın, D. (2011). Türkiye'de ticari bankaların performansını etkileyen faktörler. *Ege Akademik Bakış*, 11(2), 289-298.
- Topaloğlu, E. E. ve Ege, İ. (2018). Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların yönetim kurulu yapısının finansal performansa etkisi: Panel veri analizi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(41), 9-34.
- Toraman, C., Ata, H. A. ve Buğan, M. (2015). Mevduat ve katılım bankalarının karşılaştırmalı performans analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(2), 301-310.
- Ürgüp, S. E. (2022). Türk katılım bankalarının finansal performansı üzerinde etkili olan faktörlerin panel veri analizi ile incelenmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 433-441.
- Vong, P. I. ve Chan, H. S. (2009). Determinants of bank profitability in Macao. *Macao Monetary Research Bulletin*, 12(6), 93-113.
- Yaman, S. (2021). Bankalara özgü faktörlerin banka karlılığına etkisi: Türkiye bankacılık sektörü üzerine panel veri analizi. *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), 77-100.
- Yılmaz, C. ve Özgür, E. (2021). Katılım bankalarında karlılığa etki eden faktörlerin tespiti için panel veri analizi uygulaması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 92, 1-20.